

Co-funded by the
Europe for Citizens Programme
of the European Union

Projekt „SVEDOČANSTVO - ISTINA ILI POLITIKA: Koncept svedočenja u komemoraciji jugoslovenskih ratova“ realizovan 2016-18. godine bavio se načinima razmišljanja o jugoslovenskim ratovima i sprovođenjem i korišćenjem svedočanst(a)va o njima u regionu.

Partneri projekta bili su Centar za kulturnu dekontaminaciju iz Beograda, Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Institut za filozofiju i društvenu teoriju iz Beograda, Učitelj nezalica i njegovi komiteti iz Beograda, Historijski muzej Bosne i Hercegovine iz Sarajeva, Muzej savremene umetnosti iz Beograda, Boem iz Beča (Austrija), Osservatorio Balcani e Caucaso Transeuropa (OBCT Transeuropa) iz Rovereta (Italija), Centar za kulturnu i socijalnu popravku iz Banja Luke i Leibniz-Institut für Ost- und Südosteuropaforschung (IOS) iz Regensburga (Nemačka).

Danas prenosi nekoliko članaka nastalih u ovom projektu. Program u celini, biografije učesnika i apstrakte možete videti na sajtu projekta: <http://svedocanstvo-imenovatoratom.org/rs/konferencija>

Bertran Badiu, École normale supérieure, Paris

Surovi januar (5)

U pesmi koja je, bez ikakve sumnje, napisana da bi je pročitala Zusman, Celan zamenuje biblijske i Mojsijeve „stupove od oblaka“ istorijskim stubovima, sačinjenim od pepela koji se beskrajno uzdižu iznad smrtnih logora – istovremeno je to aluzija i na Brankuzijeve stubove koje je Celan video u njegovom pariskom studiju – biti Jevrejin, po njemu, takođe je nositi i to. Time on predlaže Zusmanovoj da ona učini njegovu ideju Judaizma svojom. „Proročici“, u devedesetim, međutim, oči su tek „polu sklopljene“, a možda čak ne ni toliko! Ne gubi li poluslepa prevarena filozofkinja sve svoje proročke sposobnosti? Ali ko je prevario?

Da li je Margarete Zusman pridavala dovoljno važnosti Holokaustu u svojoj misli? U kojoj misli je pri tom prevarena? Da li Margaret Zusman daje šoi pravo mesto u svojim mislima? Da li greši u interpretaciji u svom eseju o Knjizi o Jovu o „svetskoj katastrofi“ genocida nad Jevrejima? Da li Celan njenu ideju o „jeverjskoj sudbini“ spaja sa idejom o „fatalitetu nepredvidive sudbine, tragičnije od bilo kog prošlog zla“, misli o prvobitnom „grehu“, čak i kada se uključuje celo čovečanstvo? Da li na „horizontu ispaštavanja“ Margaret Zusman u Knjizi o Jovu, omoćava pristup razmišljanju korisnom za razumevanje „Katastrofe“? „Prevarena je“, jer se radilo u njeno ime ali nije ni mogla biti neprevarena čim joj je proročka moć delimična. Nema li ona stoga malo odgovornosti za to intelektualno i moralno slepilo? Da li nepotpunost njenog proricanja objašnjava ovu slabost? Zar njeno viđenje sveta, tumačenja koje razvija ne pokazuju i one neprijatne nepotpunosti? S druge strane – i mada je ovo pitanje koje zadire u privatnu sferu – nedostaje li joj malo lukavosti kada se radi o ljudima koji joj prilaze i zainteresovano je posećuju? Pošto je Celanov primerak *Knjige o Jovu* nestao iz njegove zaostavštine pre više decenija, preostaju nam samo

mnoga nagađanja o važnosti njegovih rezervi prema njoj. Tom „zlu“ i dodajući s osmehom, ideji „izbavljenja“, poslednjoj reči poglavlja „Nada“, Celan nudi provokativan i originalan odgovor: on poziva ševe – one iz pesama koje čudno pevaju i slično vrapcima, *alauda arvensis*, padaju kao kamenje? – da prošaraju azurni prostor fragmentiran dimnim kolonama (onima u Istoriji) očiju stare 'nevidovnjakinje'. Po ko zna koji put možemo potvrditi da je evokacija osobe, njen fizički i moralni portret retko fascinantne složenosti, iscrtan u nekoliko brzih poteza.

Da li je Margarete Zusman pridavala dovoljno važnosti Holokaustu u svojoj misli? U kojoj misli je pri tom prevarena? Da li Margaret Zusman daje šoi pravo mesto u svojim mislima? Da li greši u interpretaciji u svom eseju o Knjizi o Jovu o „svetskoj katastrofi“ genocida nad Jevrejima?

Celanove beleške u izdanjima Zusmaninih knjiga sačuvanih u njegovoj biblioteci ukazuju na snažan ali i napet odnos sa ovom filozofkinjom. Celan iseca njen tekst, rekonfiguriše ga time što ga fragmentira i ispisuje iznova. Da budemo jasni, njegove beleške se moraju razumeti takve kakve su, kao misli Zusman kojima je Celan dao dodatni sloj. Želja za prihvatanjem i potvrdom svojih misli u njenim ne miri njegovu misao i kapacitet da uvidi probleme, niti ga sprečavaju da izrazi neslaganje, čak ponekad i blago rujanje kao na primer kada na margini teksta *Gestalten und Kreise* sta-

vlja „Tatatata“. Više i bolje od bilo koga drugog, Celan uzima u obzir složenost osoba i radova sa kojima se susreće. Bilo kako bilo, on dugeje tom „ljudskom biću“, tom „jevrejskom ljudskom biću“, za koga drži da mu je „autoritet“, dah i hrabrost potrebnu da bi nastavio s poverenjem u jezik koji ljudi uporno koriste kako bi ga zgrozili naporom njihove lažljive perfidnosti.

Nakon povratka u Pariz, nalazi se sa nemačkim režiserom Ervinom Lajzerom, koji je sa roditeljima emigrirao iz Berlina u Švedsku 1938. Lajzer je autor dokumentarnog filma o Hitleru i nacizmu (1960), kao i o Ajhmanu i Trećem rajhu (1961). Celan zadovoljno primećuje „veliki broj dodirnih tačaka“ i pita se da li bi smeo da gaji „nadu solidarnosti“ u situaciji u kojoj se nalazi. U svakom slučaju, to je ono što kaže svojoj ženi. Za sebe pravi sledeći zapis: „Ervin Lajzer, kafe George V, detaljan razgovor o Nemačkoj, o levim intelektualcima, o Grasu, Rihteru – kojima daje pravu vrednost – „levi ljudi koji su na desnici“, spomenuo sam homoseksualce. (Nisam siguran da je to bilo pametno.) [...] Lajzer je prijateljski povezan sa Frišom...“

Za razumevanje ovog poslednjeg komentara, treba znati Celanovo mišljenje o švajcarskom piscu sa kojim je imao neprijatne rasprave na temu jedne druge kritike proizašle iz ostatka stare Nemačke, koju potpisuje Ginter Bloker. U tom članku možemo pročitati da „zbog svog rumunskog porekla“ i izgnanstva u Francusku, Celan „sebi dopušta veću slobodu sa nemačkim jezikom od većine savremenih pesnika“, što čini da on često „dela u praznini“. Bloker ne zna ili se pravi da ne zna da je Celanu nemački jezik maternji. Na margini članka o *Andori* u *N*, 10. marta 1963, pored Frišovog imena, koji je upravo tada raskinuo sa Ingeborg Bahman, stavlja komentar „skot i anti-semita“.

Nastavlja se

Foto: Pixnio

Kada su ptice počele da leže na jajima?

Tekst: Ivana Nikolić

Najnovija analiza ptičjih fosila sa britanskog univerziteta u Linkolnu pokazuje da su ptice savremenice dinosaurusu najverovatnije bile suviše teške da bi sedele na jajima koja su snele, a da ih pritom ne slome. Tako studija objavljena u „Žurnalu evolucionarne biologije“ pokazuje da je inkubacija karakteristika koja odlikuje tek ptice koje su evoluirale u poslednjih 100 miliona godina. Ovo istraživanje našlo se na udaru nekih paleontologa delom zato što pobija tvrdnje da su pojedini dinosaurusi koji su usko povezani sa pticama sedeli na svojim gnezdima. Paleontolog Čarls Diming sa Univerziteta Linkoln, koji je vodio istraživanje, ne slaže se sa ovim tvrdnjama. Iako je najveći broj fosila ranih ptica otkriven u poslednjih tridesetak godina, direktni dokazi o njihovom reproduktivnom ponašanju su, prema njegovom mišljenju, prilično nejasni.

Kako bi proverili da li su i takozvane primitivne ptice ležale na jajima, Diming i njegov kolega Džerald Majer su ispitivali veličinu i nosivost jaja 21 vrste primitivnih ptica i ustanovili da bi jaja svake testirane vrste bila previše slaba da izdrže težinu ptice. Sa druge strane, ptice danas ležu jaja koja su najčešće prilagođena telesnoj masi. Na osnovu toga može se zaključiti da je takozvana kontaktna inkubacija, odnosno ležanje na jajima, evoluiralo tek u kasnijoj istoriji modernih ptica, verovatno posle razvoja otvorenije karlice u poslednjih 100 miliona godina. Kada je reč o dinosaurusima i tvrdnjama da su i oni ležali na jajima, Diming kaže da to treba detaljnije istražiti. Tako su, na primer, fosili oviraptorida iz pustinje Gobi pronađeni u blizini njihovih jaja, ali Diming smatra da je veća verovatnoća da su ovi dinosaurusi čuvali svoja velika gnezda nego da su ležali na jajima onako kako to savremene ptice rade.

Danas

U saradnji sa Centrom za promociju nauke,
„Danas“ predstavlja izabrane priče sa
naučnopopularnog portala
elementarium.cpn.rs

REŠENJE IZ PROŠLOG BROJA VODORAVNO: Manometar, samac, spodobaba, oroditi, Tagore, tma, isop, arara, oribati se, Aralica, Igor, I, Ili, Iračanin, na, si, atalenat, mir, e, Aleč, Ritopek, karatavan, vihor, Anam, noj, parola, Čarapić, tunjavac, Irena, epidemija.